

DEMOGRAFSKI RAZVOJ I POPULACIONA POLITIKA REPUBLIKE SRPSKE - analiza stanja i prijedlog mjera

Predmet istraživanja projekta se temelji na postojećim tendencijama nedovoljnog rađanja, prihvatanju niskih reproduktivnih normi kod većine stanovništva, konstantnom povećanju smrtnosti, negativnom prirodnom priraštaju, otvorenoj depopulaciji, porastu udjela starih lica u strukturi stanovništva, sve raširenijem samačkom životu i povećanju iseljavanja sa prostora Republike Srpske.

U okviru istraživanja analizirane su aktuelne mjere i aktivnosti na unapređenju pronatalitnog programa, posebno aktivnosti usmjerene prema dječijoj i porodično-pravnoj zaštiti, ali i specifične mjere kako na entitetskom, tako i na nivou lokalne samouprave u cilju podsticanja rađanja u Republici Srpskoj.

Cilj istraživanja je definisanje cjelovite i koherentne politike prema fertilitetu stanovništva Republike Srpske, odnosno definisanje političkog odgovora na ispoljene probleme u demografskom razvoju i prijedlog mjera sa smjericama, aktivnostima i mehanizmima kroz pojedinačne ciljeve i efekte u sprovođenju mjera pronatalitetne populacione politike u Republici Srpskoj.

Za potrebe istraživanja korišten je demografski metod i sistemsko-strukturalna analiza i obrada podataka dobijenih iz različitih naučnih, istraživačkih i statističko-dokumentacionih izvora, anketnog i terenskog istraživanja, zatim analiza pravnih, zakonskih dokumenata i političkih stavova, kao i komparacija dobijenih rezultata istraživanja sa postojećim dokumentima koji tretiraju ovu problematiku.

Nosilac projekta je naučno-stručno udruženje „Centar za demografska istraživanja“, osnovano 2001. godine u Banjoj Luci, sa misijom širenja i korištenja demografskih znanja u cilju rješavanja demografskih problema.

Sufinansiranje projekta „Demografski razvoj i populaciona politika Republike Srpske – analiza stanja i prijedlog mjera“ je odobreno Odlukom Službe predsjednika Republike Srpske g-đe Željke Cvijanović.

U istraživanju su učestvovali istaknuti stručnjaci iz različitih oblasti: demografije, sociologije, reproduktivnog zdravlja i porodično-pravne i socijalne zaštite. Rukovodilac projekta je prof. dr Draško Marinković.

Članovi istraživačkog tima:

1. Prof. dr Draško Marinković, redovni profesor Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci, uža naučna oblast demografija;
2. Prof. dr Branislav Đurđev, redovni profesor u penziji Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu i stalni član Matice srpske, uža naučna oblast demografija;
3. Prof. dr Mirjana Rašević, redovni profesor, naučni savjetnik i upravnik Centra za demografska istraživanja Instituta društvenih nauka u Beogradu, uža naučna oblast reproduktivno zdravlje;
4. Prof. dr Mirjana Bobić, redovni profesor Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, uža naučna oblast sociologija i socijalna demografija;
5. Prof. dr Milimir Mučibabić, redovni profesor u penziji Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Banjoj Luci, uža naučna oblast sociologija
6. Mr Jovanka Vuković, zamjenik Ombudsmana za djecu Republike Srske i prvi predsjednik Savjeta za djecu Republike Srpske, magistar iz oblasti socijalne politike.

Za potrebe realizacije istraživanja, na poslovima sprovođenja anketiranja i unosa i informatičke obrade podataka učestvovali su članovi analitičke jedinice Centra za demografska istraživanja.

U sklopu projekta realizovana su dva anketna istraživanja:

- 1) Anketa za zaposlene žene mlađe od 50 godina u svrhu analize stavova o usklađivanju rada i roditeljstva sprovedena je na uzorku od 1.200 anketiranih zaposlenih žene u periodu 01.06.2019. – 15.07.2019. godine. Anketiranje je sprovedeno na području banjalučke regije u državnom i privatnom sektoru u više od 40 različitih institucija, organizacija, zavoda, privrednih subjekata i uslužno-zanatskih i preduzetničkih radnji.

2) Anketa za istraživanje stavova i namjerama stanovništva o iseljavanju sprovedena je na uzorku od 150 anketiranih u periodu 15.06.2019. – 15.07.2019. godine ispred Konzulata Republike Slovenije u gradu Banjoj Luci. Treba istaći da je bio veoma izražen problem prikupljanja podataka, jer se anketiranje moglo obaviti samo ponedjeljkom, srijedom i četvrtkom, a vrlo malo je onih koji su bili raspoloženi da sarađuju i da popune odgovarajući anketni upitnik. U toku jednog dana broj anketiranih je u procentalnom iznosu bio između 10-15% prisutnih.

Projekat se sastoji od sljedećih poglavlja:

1. Uvodne napomene sa teorijsko-metodološkom osnovom istraživanja
2. Osnovne karakteristike demografskog razvoja Republike Srpske
3. Potreba i značaj sprovođenja populacione politike
4. Aktivnosti na unapređenju pronatalitetnog programa – svjetska iskustva
5. Populaciona politika u Republici Srpskoj
6. Prijedlog mjera populacione politike u Republici Srpskoj
7. Rezultati sprovedenih anketnih istraživanja
8. Očekivanja i preporuke
9. Zaključna razmatranja

Dana 11.09.2019. godine održana je javna prezentacija projekta „Demografski razvoj i populaciona politika Republike Srpske – analiza stanja i prijedlog mjera“ u 10.00 sati u palati Predsjednika Republike Srpske u Banjoj Luci, kojoj su prisustvovali Predsjednica Republike Srpske g-đa Željka Cvijanović, Predsjednik Vlade Republike Srpske g-din Radovan Višković, Član Presjedništva BiH iz Republike Srpske g-din Milorad Dodik, članovi Savjeta za demografsku politiku Republike Srpske i članovi projektnog tima, predvođeni rukovodiocem projekta prof. dr Draškom Marinkovićem. Nakon sastanka u 12.00 sati održana je i konferencija za predstavnike medija. Istog dana u 13.00 sati rukovodilac projekta prof. dr

Draško Marinković je prezentovao rezultate projekta u Administrativnom Centru Vlade Republike Srpske u Banjoj Luci, kojem su između ostalih prisustvovali Predsjednik Vlade Republike Srpske g-din Radovan Višković, Ministri u Vladi Republike Srpske, rukovodioci i predstavnici velikog broja institucija, organizacija, akademske zajednice, privrede, inspektorata, međunarodnih institucija, nevladinih organizacija i medija.

Rezultate istraživanja su potvrdili da Republika Srpska nema cjelovitu populacionu politiku, ali da su u posljednjih desetak godina kroz djelatnosti različitih institucija, a prije svega nadležnih ministarstava u Vladi Republike Srpske, sprovedene određene aktivnosti koje su u funkciji podsticajnih mjera populacione politike. Opšti je zaključak da se u proteklom periodu sprovodilo dosta mjera i aktivnosti, ali da one nisu sistematizovane, a kao takve nisu dovoljno ni prepoznate, pa ih treba dodatno afirmisati, nadograđivati i inovirati. Sa aspekta institucionalnog sprovođenja dosadašnjih aktivnosti u populacionoj politici Republike Srpske posebnu važnost imaju Zakoni i propisi kojima je uređena ova oblast u domenu zaštite djece, roditelja i porodice; rada i radnih odnosa; zdravstvene, socijalne i dječije zaštite.

Prema sadašnjem stanju, ali i pretpostavkama budućeg demografskog razvoja Republike Srpske, pronatalitetna populaciona politika je potreba i neophodnost. Akcije u prilog povećanja rađanja u Republici Srpskoj trebaju se intenzivirati, a u obzir se moraju uzeti i svi društveni i individualni aspekti, od kojih posebnu pažnju treba usmjeriti ka modelu reproduktivnog ponašanja stanovništva. Nacionalni program demografskog razvoja trebalo bi da bude jedan od najvažnijih strateških dokumenata, koji bi jasnije definisao strategiju planiranja porodice u Republici Srpskoj. Prema našim iskustvima, ali i nekih od zemalja koje dugoročno primjenjuju mjere pronatalitetne populacione politike, povećanje nivoa fertiliteta ili podsticanje rađanja moguće je ostvariti na dva načina: finansijskim davanjima ili putem usluga, čime bi se pokrio dio ekonomskog tereta podizanja djece.

Na osnovu rezultata projekta utvrđen je prijedlog mjera sa smjernicama, aktivnostima i mehanizmima kroz nove i pojedinačne ciljeve i efekte u provođenju mjera populacione politike u Republici Srpskoj za naredni period.

Rezultati projekta su dali konkretne prijedloge mjera, aktivnosti i mehanizama za djelovanje Vlade, institucija vlasti, društvenih organizacija i jedinica lokalne samouprave u cilju poboljšanja aktuelne demografske situacije i aktiviranja efikasnijih mjera u pronatalitenom programu u Republici Srpskoj, Dokument je ponudio i neke politike prema odlivu stanovništva, za koje je u budućnosti potrebno sprovesti dodatna istraživanja, a nakon toga predložiti i konkretne mjera.

U svrhu aktivnijeg sprovođenja mjera pronatalitetne populacione politike u Republici Srpskoj predložene su sljedeće mjere i aktivnosti:

1. Materijalne mjere
 - *Direktna finansijska podrška porodici*
 - *Indirektna finansijska podrška porodici*
2. Nematerijalne mjere
 - *Usklađivanje rada i roditeljstva*
 - *Snižavanje psihološke cijene roditeljstva*
 - *Zaštita seksualnog i reproduktivnog zdravlja*
3. Politika prema migracijama
4. Politika prema starenju stanovništva
5. Populaciona obuka i medijska promocija
 - *Populaciona obuka*
 - *Medijska promocija*
6. Uloga lokalne samouprave
7. Ostale podsticajne mjere

Pronatalitena populaciona politika bi trebalo da ima eksplicitne demografske ciljeve koji utiču na ukupan broj i strukture stanovništva putem strateških varijabli fertiliteta, mortaliteta, nupcijaliteta i migracija stanovništva.

Opšte načelo populacione politike bi se trebalo zasnivati na principu slobodnog odlučivanja svakog pojedinca i svake porodice o veličini, bez obzira gdje se ta politika primjenjuje. Populaciona politika treba da se ogleda kroz pronatalitetne mjere na državnom i na lokalnom nivou. Veoma je važno uspostaviti razliku između mjera populacione i socijalne politike, razviti programe populacione obuke i stvoriti zdravu populacionu klimu u društvu.